

ΤΟΜΟΣ 3 (1923)

ΤΕΥΧΟΣ Β'. Γ'.

ΑΡΧΕΙΟΝ
ΤΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

— ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ —

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡ. ΚΑΛΙΤΣΘΥΝΑΚΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ Γ. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
1923

Ἐξεδόθη τὴν 17 Σεπτεμβρίου 1923

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (Γ' Τεύχος 1923).

I. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

	Σελίς
Καζάζη Ν.: Ἡ κοινωνιστικὴ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας	161 (1)
Σαπνᾶ Μιλτ.: Περὶ παραγωγῆς καὶ συνδικάτου καταναλώσεως λιγνιτῶν	202
Τσουρῆ Γ. Ἀγγέλου.: Ὁ πόλεμος καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀξίαι	227

II. ΚΡΙΤΙΚΑΙ

Kohler Jos.: Lehrbuch der Rechtsphilosophie (Π. Βιζουκίδης)	237
Βιζουκίδου Π.: Ὁ I. Kohler ὡς νομικὸς καὶ φιλόσοφος (Δ. Καλιτσουνάκης)	239
Σκουφοπούλου Α.: Παλιᾶς καὶ καινούργιες ἰδέες (Δ. Καλιτσουνάκης)	241

III. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Φιλοσοφία καὶ Κοινων. κτλ. βλέπε τεύχος	245/251
---	---------

Παρόραμα. Αἱ σελίδες τοῦ παρόντος τεύχους 1—32 πρέπει νὰ ἀριθμοῦνται 161—192.

Πᾶσα ἀποστολὴ ἀφορῶσα τὸ «Ἀρχεῖον» (ἐπιστολαί, χειρόγραφα, βιβλία, συνδρομαί, ἀγγελίαι κλπ.) πρέπει νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν κ. Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΝ Ἀθήνας, ὁδὸς Σοφοκλέους, Στοιὰ Πάππου.

ΑΡΧΕΙΟΝ

ΤΩΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ 3. ΤΕΥΧΟΣ Β'—Γ'.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ—ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1923

Η ΚΟΙΝΩΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΥΠΟ Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Μέχρι τοῦ ἔτους 1879 ὁ τροχὸς τῆς Ἱστορίας στρέφεται κυρίως περὶ τὰς δύο κυριωτάτας αὐτῆς ἀνθρωπιστικὰς δυνάμεις, περὶ τὸν βωμὸν καὶ τὸν θρόνον. Ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ δύναμις, ὅτε μὲν συνδεδεμένοι καὶ ἀλληλέγγυοι, ὅτε δὲ διεσπασμένοι καὶ ἀντιμαχόμενοι, διευθύνουσι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐν τῇ διατῶν αἰῶνων σταδιοδρομίᾳ. Ὁ ἀρχαῖος ἀνατολικὸς κόσμος, ὁ ἑλληνορωμαϊκός, ἡ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, δυτικοῦ τὸ πρῶτον, ἀνατολικοῦ καὶ δὴ ἑλληνικοῦ μετὰ ταῦτα, ἡ νεωτέρα εὐρωπαϊκὴ ἀνθρωπότης ἐρεῖδονται ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς θρησκείας καὶ τῆς πολιτείας πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ. Ἰδέαι καὶ αἰσθήματα, πάθη καὶ συμφέροντα ἐκπροσωποῦνται καὶ ἐξελίσσονται ἐν τῇ ποικίλῃ σκηνοθεσίᾳ, ὅφ' ἣν ἀποκαλύπτεται ἡ ἱστορία, καὶ ἦτις κατ' ἐπίφρασιν μὲν εἶνε ἡ παράστασις τῆς δράσεως ἐξεχουσῶν τινῶν κατὰ τόπον καὶ χρόνον προσωπικοτήτων, ἀντιπροσωπεουσῶν τὸ ἐθνικὸν σύνολον, ἔργῳ δέ, ἐν τῇ πραγματικότητι, τυγχάνει ἡ ἐκδήλωσις τῆς ψυχῆς, τῶν ροπῶν καὶ τῆς ἐνεργείας ὁλοκληρῶν φυλετικῶν, ἐθνικῶν καὶ κοινωνικῶν ὁμάδων.

Ἡ γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐκήρυξε τὴν κατάλυσιν τοῦ παλαιοῦ τούτου καθεστώτος, προέγραψε καὶ ἀπεκήρυξε τὰ παλαιὰ εἰδωλα, ἀνέγραψεν ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ αὐτῆς τὰ κεφαλαιώδη ἄρθρα τῆς νέας ἱστορικῆς ὁμολογίας—Ἐλευθερία, Ἰσότης, παγκόσμιος ἀλληλεγγύη, ἀλλ' οὐδεμία ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων ἔτυχε πραγματώσεως. Ἡ ἐπαναστατικὴ θύελλα ἀνέτρεψε βωμοὺς καὶ θρόνους καὶ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ πολ-

λαχοῦ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἢ βία, ἢ τυραννίς, ἀπεπειράθη ν' ἀνεγείρη καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ νέα εἰδῶλα, ὧν τὰ πλεῖστα αὐτοστιγμὴ ἐσαρώθησαν ὑπὸ τὴν θυελλώδη πνοὴν τοῦ καταπνεύσαντος ἐναντίου ἀνέμου. Ἐκ τῆς καθολικῆς ταύτης ἀνατροπῆς καὶ ἀναστατώσεως, ἐκ τῆς συνδιαλλαγῆς τῶν ἀντιθέσεων, ἐκ νέας συνθέσεως, ἐπέπρωτο νὰ ἐξέλθῃ νέα ἱστορικὴ περίοδος καὶ δημιουργία. Ἡ Ἐπανάστασις δὲν ἔσχε σαφῆ αὐτῆς ἀντίληψιν, εἰ καὶ ἐξήρχετο ἐκ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ιδεώδους, δι' οὗ ἐξεδηλώθη, οὐ μόνον ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, εἰς θεός, εἰς πάπας, εἰς βασιλεῖς. Τοιοῦτο ἦτο τὸ πρόγραμμα τοῦ καταλυθέντος καθεστώτος πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡδὴ ἡ δύναμις αὕτη ὑπεχώρησε πρὸ ἐτέρας δυνάμεως. Ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῆς, ἡ μέση τάξις, ἡ τρίτη, κατὰ τὴν κρατοῦσαν φρασεολογίαν, ἐπιδιώκουσα τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἡγεμονίαν, ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ὡς κατὰ τὸ παρελθὸν ἡ τιμαριωτικὴ εὐγένεια, ἔμελλε νὰ παρεισδύσῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἀναλαμβάνουσα τὴν διεύθυνσιν καὶ διεξαγωγὴν τῶν δημοσίων πραγμάτων, ἰδίᾳ τῶν οικονομικῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέρχεται ἡ μεταμόρφωσις αὕτη ἐν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ τιμαριωτικῇ Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ. Οἱ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας καὶ αὐτοκρατορίας πόλεμοι, εἰς οὓς συμμετέσχεν ἅπασα ἢ ἡπειρωτικὴ Εὐρώπη, ὅτε μὲν σύμμαχος, ὅτε δὲ ἀντίπαλος, κατ' οὐσίαν ἔφερον οἰκονομικὸν χαρακτῆρα. Καὶ κατακόρυφον πάντων τῶν δεινῶν τῆς συγχεράς ἐκείνης ἱστορικῆς περιόδου ὁ ἡπειρωτικὸς ἀποκλεισμός· οὐδὲ κατεστρέφετο ἐκ τοῦ πραξικοπήματος τούτου μόνῃ ἡ Γαλλία καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῆ λαοί, ἀλλ' ἅπασα ἡ ὑφήλιος, ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐν ἐπικοινωνίᾳ πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἡπειρον διατελοῦσα. Ἐκ τῆς δεινῆς ταύτης συρράξεως, μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1815 ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως διὰ τῆς Ἰερᾶς Συμμαχίας, νέα δύναμις ἀνυψοῦται ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἐπιφανείας— ἡ οικονομική, τὸ κεφάλαιον, ἡ τρίτη τάξις. Ἐκ τοῦ μηδενὸς ἀφορμηθεῖσα ἐν ἔτει 1879, καθίστατο σὺν τῷ χρόνῳ, οὐ μόνον κᾶτι, ὡς ἐπόθει ὁ ἀβδᾶς Sieyès, ὁ μετὰ ταῦτα ἀποστάτης κόμης τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ σημαίνων κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς παράγων, πρωτοστατῶν ὁσημέραι ἐν τῇ διεύθυνσει τῶν δημοσίων πραγμάτων.

Ἡ κατάλυσις τῶν τιμαριωτικῶν καθεστώτων, ἢ ἀνάρρησις ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως, ἢ ἐπικράτησις τοῦ κεφαλαίου, ἦσαν ἀποτελέσματα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἀνεμοστροβίλου, τοῦ ἐπὶ εἰκοσιπεν-

καετῶν συγκλονήσαντος ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Συγκεντρῶνται κεφάλαια πρὸς βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἐπὶ παραγωγικῇ ἐργασίᾳ. Ὁ ἀτμός, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ μηχανικὸν ἐργαστήριον, λειτουργοῦσιν ἐν τῇ οἰκονομικῇ τῶν λαῶν ἐξελίξει. Ἐγκαινίζεται νέος κοινωνικὸς ἀγὼν ὑπεροχῆς καὶ ἐπικρατήσεως μεταξὺ τῶν ἀπομεινάντων, ἀλλὰ μὴ παραιτηθέντων πάσης κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς δράσεως λειψάνων τῆς παλαιᾶς εὐγενείας καὶ τοῦ νέου κοινωνικοῦ παράγοντος, τοῦ διὰ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐνισχυθέντος καὶ στερεωθέντος, τοῦ οἰκονομικοῦ, τοῦ κεφαλαίου. Ἡ πρώτη τῶν δυνάμεων ταύτων ἐπικαλεῖται παλαιὰς περγαμηνάς, τὴν κοινωνικὴν παράδοσιν, τὸ δίκαιον τῆς ἱστορίας· ἀλλ' ἡ δευτέρα, θετικωτέρα, πλήρης ζωῆς καὶ ἐνεργείας, οἷα ἐξήλθε καὶ ἐξεδηλώθη ἀπὸ τῆς πολυθρῦλῆτου Νυκτὸς τῆς 4ης Αὐγούστου, καθ' ἣν ἀπεκηρύχθη τὸ τιμωριωτικὸν καθεστὼς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀντιπροσώπων του, ἐπικαλεῖται τὸ κήρυγμα τῶν Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, πρωτίστως τὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ τῆς ἰδιοκτησίας. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπικρατεῖ ἡ μέση τάξις τὸ κεφάλαιον, ὁσημέραι ἰσχυρότερον καὶ ἐπικρατέστερον καθιστάμενον, Ἡ νίκη αὕτη τῆς τρίτης τάξεως, τῆς τῶν ἀστῶν, τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κεφαλαίου, εἶνε ἡ νίκη τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνθρωπίνης ἰσοτιμίας καὶ ἀλληλεγγύης; Τοῦτο τὸ πρόβλημα ἐγκαινίζεται ἤδη καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ.

Ἡ μέση τάξις, τὸ κεφάλαιον, ἀν οὐχὶ διὰ τῆς θεωρίας, πάντως διὰ τῶν πραγμάτων, ἀξιοὶ καὶ διεκδικεῖ τὴν ἱστορικὴν ἀντιπροσωπεῖαν. Ἡ Ἐπανάστασις διὰ τῶν θεωρητικῶν αὐτῆς καὶ τῶν οἰκονομικῶν τοιαύτην ἔσχε ἀντίληψιν περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς κοινωνίας. Οἱ Συναγματοῖκοι περὶ τὸν Μιραμπώ, οἱ Γερωνδῖνοι περὶ τὸν Βερνιῶ, οἱ περὶ τὸν Δαντῶνα καὶ τὸν Ροβεσπιέρρον δημοκρατικοί, οἱ περὶ τὸν ἄστικὸν κώδικα ἀντιδραστικοί τῆς Ἐπαναστάσεως τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς κληρονομίας. Ἡ ἀτυχὴς ἀπόπειρα τῶν περὶ τὸν Γράκχον Babeuf Φίλων τῆς Ἰσότητος κατεστάλη διὰ τοῦ αἵματος. Ἡ ἰδιοκτησία ἐκηρύχθη ἱερὸν καὶ ἀναπαλλοτρίωτον δίκαιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου· ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἀλλ' ἐρρήθη κατὰ τὴν ἀνισόρροπον ἐκείνην περίοδον τῶν γαλλικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων, ὅτι εἰς τῶν μεγίστων παραγόντων τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς ἀδικίας εἶνε αὕτη αὕτη ἡ ἐλευθερία.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία εἶνε προῖον καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρω-

πίνης και της κοινωνικής ελευθερίας αναγκαίον συμπέρασμα της αναγνωρίσεως της αρχής ταύτης. Της ανθρωπίνης ισότητος προιδόν επίσης και αποτέλεσμα ή οικονομική ισότης. Κατά την θεωρίαν του Γράκχου της Επαναστάσεως, ή Ισότης εινε πρώτη ευχή της φύσεως και πρώτη του ανθρώπου ανάγκη. Καταστραφήτωσαν εν ανάγκη άπασαι αι τέχναι· άρκει να μείνη ή πραγματική ισότης. Είς ουδένα άνήκει ή γή καταστραφήτω ή άτομική ιδιοκτησία· οι καρποι, τα προϊόντα άνήκουσιν εις όλον τον κόσμον. Ένός ανθρώπου επί της γής υπάρχοντος πλουσιωτέρου, ισχυροτέρου των όμοίων αυτώ, των ίσων, εξέλιπεν ή ισορροπία· το δε έγκλημα και ή συμφορά θριαμβεύουσιν εν τω κόσμω.

Το κήρυγμα των Φίλων της Ισότητος εινε το κύκνειον άσμα της Επαναστάσεως. Εσβέσθη υπό τον πέλεκυν της μηχανής του Γυλλοτίνου. Άλλ' ή ίδια δέν άπεσδέσθη, δέν εξηφανίσθη. Λαμβάνουσα υπό την τυραννίδα του Ναπολέοντος, λαθροδιούσα, προπαρεσκευάζετο εις την ιστορικήν αυτης δράσιν επί τη πρώτη ευκαιρία.

Η Νέα Αρμονία του Αγγλου Ριχάρδου Όθεν εινε το προανάκρουσμα της κοινωνικής παλιγγενεσίας, προς πραγμάτωσιν της όπριας ήστόχησεν ή Επανάστασις. Δέν απέληξεν εις γενναία και θετικά αποτελέσματα, αλλά το σύνθημα έδόθη. Αποτυχόντος τούτου, παρηκολούθησε λεγεών εν Γαλλία και Γερμανία, επιδιώκουσα την κοινωνικήν μεταμόρφωσιν διά νέων τύπων ή μεθόδων, διά πολιτικού καθεστώτος, βασιζομένου επί της ισότητος και της δικαιοσύνης. Πρωταγωνιστής ο Saint-Simon, το παραδοξότερον και χιμαιρικώτερον πνεύμα της θυελλώδους ταύτης μετεπαναστατικής περιόδου. Σκοπός αυτου ή βελτίωσις του πολιτισμού. Αντιλαμβάνεται την ιστορίαν διαφοροτρόπως. Η παγκόσμιος ένότης εινε ο νόμος της φύσεως και της ιστορίας. Η ανθρωπότης εινε ον περιληπτικόν, συνθετικόν, από γενεάς εις γενεάν αναπτυσσόμενον εν τη φορά των αιώνων. Ο νόμος της προόδου εινε ιστορικός νόμος. Ο χρυσός αιών της Ιστορίας αναζητητέος ουχι εις τας πρώτας αυτης ήμέρας, άλλ' εις τας έπερχομένας γενεάς· προς αυτον σταδιοδρομεί ο άνθρωπος ως άτομον και ως σύνολον, ως φυλή και ως έθνος, ως λαός, και ον τη παρελεύσει των αιώνων ως ανθρωπότης.

Η θεωρία αυτη του Saint-Simon εινε το πρώτον κήρυγμα, αλλά και ή νέα αντίληψις της Ιστορίας, οια εξέηλθεν από της επαναστατικής θυελλής.

Έν τη ιστορική ανελιξει του ανθρωπίνου γένους κρατεί κατά πρώτον ή σύρραξις, το μίσος, ο πόλεμος μεταξύ άτομων, οικογενειών, πόλεων,

έθνων, κρατών, άγών όλων ενάντιων όλων. Ιστορική ανάγκη της προόδου. Έν τω περι υπάρξεως άγώνι ο ισχυρός κατά πρώτον φονεύει τον ασθενέστερον· το ένστικτον κρατεί του αισθήματος. Άλλά ον τω χρόνω το συμφέρον, ίσως και το αισθημα, μεταρρυθμίζει τον ανθρωπινον χαρακτήρα. Ο νικητής εν τη βιοτική πάλη καθίστησι τον ήττηθέντα δούλον, μετά ταυτα δουλοπάροικον· Άλλ' επί τέλους, μετά πολλας περιπετείας, αναπτυσσομένων των ανθρωπίνων συναισθημάτων, των θρησκευτικων και φιλοσοφικών αντιλήψεων, καταλύεται και ή δουλοπαροικία. Έν τη συνειδήσει πάντων των ανθρωπίνων όντων βλαστάνει και ριζοβολεί ή ιδέα και ή αντίληψις, το δίκαιον της ισότητος, της αδελφότητος, της ελευθερίας. Ταυτή ή διά των αιώνων εξέλιξις του ανθρώπου και της κοινωνίας.

Κατά τον νέον τούτον νόμον της ιστορίας ανάγκη να τροποποιηθώσιν άπαντες οι κοινωνικοί και πολιτικοί θεσμοί και δη ο της ιδιοκτησίας. Μέχρι των τελευταίων χρόνων το δίκαιον τούτο καθίστατο έρμαιον του εκάστατος ισχυροτέρου κοινωνικού παράγοντος, του μονάρχου, του ευπατρίδου, παντός πολιτικού προνομιούχου. Άλλά μετά την ανακήρυξιν και την άρχομένην πραγμάτωσιν των δικαίων του ανθρώπου και του πολίτου, πρωτίστως πρέπει να καθορισθ ή διακανονισθ το δίκαιον της ιδιοκτησίας επί τη βάσει της ισότητος, της ελευθερίας και της ικανότητος. Ηδη κατά τον δέκατον όγδοον αιώνα οι περι τον Χιούμην και τον Άδάμ Σμιθ εν Άγγλία, οι περι τον Τυργκώ και την Φυσιοκρατίαν εν Γαλλία, επί τέλους ή Επανάστασις ανεκήρυξεν, ότι αρχή και άφετηρία της ιδιοκτησίας ειναι ο ελεύθερος άνθρωπος, ή εργασία. Ο Saint-Simon, ριζοσπαστικώτερος εκδηλούμενος των ρηξικελεύθων τούτων προδρόμων της νέας θεωρίας της ιδιοκτησίας, ανακηρύσσει εν τη διανομή των προϊόντων νέαν αρχήν, την άμοιβήν ένός εκάστου κατά την ικανότητα. Το προνόμιον, άπορρέον εκ παλαιών ιστορικών αιτίων, προκαλεί κατ' ανάγκην τον ανταγωνισμόν μεταξύ των ανθρώπων, την αναρχίαν. Εκμεταλλευται και εκμεταλλεούμενοι, τοιαύτη ή είκων της ανθρωπίνης κοινωνίας, υποδούλωσις της εργασίας εις το κεφάλαιον, του πένητος εις τον πλούσιον. Τοιοϋτο το θέαμα της ιστορίας εν τη εξέλιξει των αιώνων. Έσωτερικοί και έξωτερικοί ανταγωνισμοί των λαών, επαναστάσεις και πόλεμοι, άνήκουστα δεινά εκ του ανταγωνισμού τούτου, καταστροφή και εξώλεια. Έν πάση περιπτώσει, δύναμις του δικαίου της ιδιοκτησίας, ο κεφαλαιούχος, εν πλήρει άγνοια των εργατικων εκάστου δυνάμεων, διανέμει την εργασία, διεξαγομένην

ὕπὸ τὸ σημερινὸν κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν καθεστῶς τυχαίως καὶ ἀσυνηδέτως.

Τι ποιητέον πρὸς ἄρσιν τῆς ἀναρχικῆς ταύτης καταστάσεως;

Ὁ Saint-Simon προτείνει, πρὸς ἄρσιν τοῦ κακοῦ, ὅπως ἀνατεθῆ ἢ διεύθυνσις τῆς ἐργασίας καὶ τῆς βιομηχανίας, ἄρα καὶ τῆς ἰδιοκτησίας, εἰς τὸν ἱκανώτερον τῶν ἀνθρώπων, τὸν κεκτημένον τὴν πρὸς τοῦτο προσήκουσαν ἰδιοφυῶν, δυνάμενον ὡς ἐκ τῶν προσόντων αὐτοῦ νὰ ἐπιβλέπῃ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς λειτουργίας τῆς οἰκονομικῆς μηχανῆς. Ὡς ἐκ τοῦ ὑφισταμένου οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ διαφθείρεται ἡ ἠθικὸς καὶ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων. Πόλεμος ὄλων ἐναντίον ὄλων, ὁσημέραι ἐπαυξάνων καὶ ἐξαπλούμενος· κατὰ πρῶτον ἐκδηλούμενος ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ ἄσπεως, μετὰ ταῦτα ἐκτὸς αὐτῶν, διασκορπίζων φρίκην καὶ καταστροφὴν εἰς τὰ τέσσαρα πέρατα τῆς ὕδρογειοῦ σφαίρας. Τίς ἢ ὑπέροχος κοινωνικὴ δύναμις, ἥτις θέλει κατορθώσῃ νὰ ἐπιπλεύσῃ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ, περισωζομένη ἐκ τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ, τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὸ ἀνθρώπινον γένος; Ἡ Πολιτεία, διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ τοῦ κύρους ἀναλαμβάνουσα τὴν μεταρρυθμίσειν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἰδιοκτησίας.

Ὁ πλοῦσιος, ὁ οἰκονομικὸς τιμαριούχος· οὗτος ὁ ἐχθρὸς. Ἐφ' ὅσον ὑφίσταται τὸ τοιοῦτο οἰκονομικὸν καθεστῶς, ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἀκτημένων κατὰ τῶν κεκτημένων, ὁ πληρῶν τὰς σελίδας τῆς Ἱστορίας, οὐδέποτε θέλει ἐκλίπῃ, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἱστορικὴν περίοδον, καθ' ἣν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς νέας ἰδέας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, πρὸς δὲ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἄλλοτε ἀδρανῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, νέα ἢ οἰκονομικὴ δύναμις ἐξεδηλώθη ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων, ἡ τεχνουργικὴ βιομηχανία. Ὁ Saint-Simon προφητεύει, ὅτι ἡ ἀρξαμένη ἱστορικὴ περίοδος ἔσται ἡ βιομηχανικὴ, προωρισμένη ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν τιμωρικὴν, τὴν καταδικασθεῖσαν καὶ καταπεσοῦσαν ὑπὸ τὰ πλήγματα, τὰ ἀναθέματα καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς τῆς Τετάρτης Αὐγούστου. Ἡ βιομηχανία θέλει καταστῆ ἐν τῷ μέλλοντι σημαίνουσα κολιτικὴ δύναμις, παρ' ὅσον ἦτο ὁ πόλεμος ἐν ταῖς πολεμικωτέραις πολιτείαις τοῦ παρελθόντος. Ταύτης κατισχυούσης, θέλει ἐπέλθῃ κοινωνικὴ παλλιγενεσία ἀνευ τῶν βιαίων ἐπαναστάσεων, δι' ὧν μέχρι τοῦδε ἐσημαίνετο πᾶσα μεταβολὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ὁ Saint-Simon εἶνε ὁ οἰνωσκόπος, ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης τῆς ἀρξαμένης ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος οἰκονομικῆς, ὀλιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας. Κατ' αὐτόν, ἡ ἐπιστήμη

τῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ τὸ δεῦτερον, τὸ πληρέστερον μέρος τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης, ἐχούσης ἀντικείμενον τὸ ἀνθρώπινον εἶδος, τὴν φυλὴν, ὡς ἢ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ δρᾶσις, ἢ ἐξέλιξις, χαρακτηρίζονται παρ' αὐτοῦ ὡς φυσιολογικαὶ λειτουργίαι, διότι μόνον ἡ ἐπιστήμη τῆς φυσιολογίας ἔχει ἀποστολὴν τὴν ἐρευνᾶν καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν φαινομένων, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν βιολογίαν, τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς Ἱστορίας.

Ἀναντιρρήτως ἡ ἀντιλήψις αὕτη εἶνε πληρεστέρα τῶν προηγουμένων. Ἡ θεωρία τῆς προόδου ἐφορτᾷ τὰ φιλοσοφικὰ αὐτῆς ἐπινίκια. Ἡ ἀνθρωπίνη πρόοδος, αὗτος ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς ἱστορίας. Ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῆς διὰ τῶν αἰῶνων ἀποκαλύπτεται ἡ σκέψις ὑπὸ πολλὰς καὶ ποικίλας μορφὰς καὶ ἐκφάνσεις. Κυριώταται τούτων εἶνε ἡ θεολογικὴ, καθ' ἣν κρατοῦσα δύναμις εἶνε ἡ τοῦ Θεοῦ, ἡ Πρόνοια, ἡ Εἰμαρμένη καὶ μορφᾷ αὐτῆς ἡ κτηνολατρεία, ἡ πολυθεΐα, ἡ πανθεΐα ἢ μονοθεΐα· καὶ δευτέρα ἡ φυτικὴ, ἡ θεϊκὴ, ἢ βασιζομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἐμπειρίας. Ἡ νέα αὕτη περίοδος σημαίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διὰ τῶν ρηζικελεύθων ἔργων τοῦ Βάκωνος καὶ τοῦ Καρτεσιῶ, τοῦ νέου Ὁργάνου, καὶ τοῦ περὶ Μεθόδου Λόγου. Ἡ ἀνθρωπίνη Γνώσις, ὡς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ τοῦ Δημοκρίτου, διασχίζει τὰ ἐρεθώδη σκότη τῆς μεσαιωνικῆς ἀντιλήψεως, τοῦ αὐτοῦ ἔφα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱστορίας. Ἡ φυσικὴ ἐρευνα ὀρέγει τὴν χεῖρα εἰς τὴν ἠθικὴν τὴν ἀνθρωπίνην, τὴν φιλοσοφίαν, ἀποβάλλουσα τὴν μεταφυσικὴν τήβεννον περιβαλλομένων καὶ τὴν πραγματικὴν, τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων, τὴν ἐκ τῶν δεδομένων. Τοῦτου ἐπιτυγχανομένου, ἔσται δυνατὴ ἡ κατὰ λόγον ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας κατὰ τὰ διδάγματα καὶ τὰ ὑποδείγματα τῆς ἐπιστήμης, καὶ δὴ τῆς φυσικῆς, οὐδεμιᾶς διαφορᾶς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν φαινομένων καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου. Συμμορφούμενος πρὸς τὴν σκέψιν τοῦ Κονδορσέ, ὁ Saint-Simon ἀποδέχεται, ὅτι ἡ πρόοδος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν αὐτῶν γενικῶν νόμων, τῶν παρατηρουμένων ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἀτόμου. Ἡ κοινωνία εἶνε ὁ ἄνθρωπος ἐν μεγαλογραφίᾳ, κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους ἐξελισσομένης τῆς καθολικῆς καὶ τῆς ἀτομικῆς νοήσεως. Ἡ ἱστορία ἄρα εἶνε ἡ εὐρυτάτη ἐξέλιξις καὶ ἐξωτερικεῖσις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Πᾶσα ἱστορικὴ περίοδος ἐμφανίζεται ὡς ὀργανικὴ καὶ ὡς κριτικὴ. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐκδηλοῖ τὴν ἐνέργειαν ἑαυτοῦ διὰ τῆς συνθέσεως

καί τῆς ἀναλύσεως, ἀνερχόμενον ἀπὸ τοῦ μερικοῦ εἰς τὸ καθ' ὅλον, ἢ κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ εἰς τὸ μερικόν, ἐκ τῶν προτέρων ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων. Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ νοήσεως εἶνε ἡ χρησιμοποίησις τῶν δύο τούτων μεθόδων, τῆς συνθέσεως καὶ τῆς ἀναλύσεως, ἀναλόγως τῶν ὑπ' αὐτῆς διερχομένων φάσεων, τῆς ὀργανικῆς ἢ τῆς κριτικῆς, εἰς ἃς δύναται νὰ κατανεμηθῇ ἡ ἱστορία. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, τὴν ὀργανικὴν, ὑφίσταται ἐνιαία διδασκαλία καὶ ἰδέα, πανδήμως ἀποδεδειγμένη· πιστεύει εἰς αὐτὴν ἀπολύτως ἡ κοινωμία, θεσμοὶ καὶ νόμοι αὐτῆς εὐχαριστοῦσιν ὅλον τὸν κόσμον, τὸ πνεῦμα διατελεῖ ἐν πλήρει γαλήνῃ καὶ ἡρεμίᾳ. Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος πρὸ τοῦ Σωκράτους διετέλει ἐν τῇ ὀργανικῇ ταύτῃ, τῇ συνθετικῇ περιόδῳ, ἡ δὲ ρωμαϊκὸς μέχρι τοῦ Λουκρητίου καὶ τοῦ Κικέρωνος. Βραδύτερον πάλιν, μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἐγκαινίζεται διὰ τῆς Ἐκκλησίας νέα ὀργανικὴ περίοδος, ἡ τιμαριωτικὴ, ἣτις καὶ συνεχίζεται μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

Αἱ κριτικαὶ περίοδοι εἶνε ἀναγκαῖαι συνέπειαι τῶν ὀργανικῶν περιόδων. Θέσις, ἀντίθεσις. Διὰ τῶν πρώτων ἐκδηλοῦται ἡ συνθετικὴ, ἡ δημιουργικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διὰ δὲ τῶν δευτέρων ἡ καταστρεπτικὴ. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ἀπὸ τοῦ Σωκράτους καὶ δι' αὐτοῦ μεταβαίνει εἰς τὴν κριτικὴν αὐτοῦ περίοδον, τὴν ἀναλυτικὴν, ὅπως καὶ ἡ Ρώμη μετὰ τὸν Λουκρήσιον καὶ τὸν Κικέρωνα, καὶ ἡ τιμαριωτικὴ Εὐρώπη μετὰ τὴν Μεταρρυθμιστὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁποίων προπαρασκευάζεται ἤδη ἡ νέα συνθετικὴ καὶ ὀργανικὴ περίοδος τῆς ἱστορίας.

Ἐν τῇ ἐξελίξει ταύτῃ καὶ δι' αὐτῆς κατορθοῦται τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀνθρωπίνης προόδου. Θρησκευτικὰ συναισθήματα, τέχνη, ἐπιστήμη, φιλοσοφία, οἰκονομικὴ λειτουργία, πᾶς ἐν γένει κοινωνικὸς θεσμὸς καὶ παράγων, διέρχονται καὶ ἐξελλίσσονται διὰ τῶν δύο τούτων ἱστορικῶν περιόδων, ἐκατέρας συντελούσης εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδιώκοντος τὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιγείου τούτου κόσμου εὐημερίαν.

Ἡ περὶ τῆς ἱστορίας φιλοσοφικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ ἀντίληψις τοῦ διαδόχου τοῦ Saint-Simon, τοῦ Fourier, εἶνε ἔτι μᾶλλον φανταστικώτερα, ἢ κίσιτα βασιζομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν δεδομένων. Κατ' αὐτὴν αἱ τέσσαρες κύριαι περίοδοι τῆς ἱστορίας ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς τέσσαρας φάσεις τῆς ἡλικίας τοῦ ἀτομικοῦ ἀνθρώπου—τὴν παι-

δικὴν ἡλικίαν, τὴν νεότητα, τὴν ὄριμον ἡλικίαν καὶ τὸ γῆρας. Ἡ πρώτη τῶν τεσσάρων τούτων ἐποχῶν, ἂν καὶ ἀριθμῆται βίον 5,000 ἐτῶν, ἐξακολουθεῖ ἀκόμη, ὑποδιαιρεῖται δὲ εἰς ἐπτὰ βραχυτέρας περιόδους. Εἶνε αὗται 1ον) ἡ ἐδεμικὴ, ἡ πρωτόγονος παραδεισιακὴ κατάστασις· 2ον) ἡ ἀγρία· 3ον) ἡ πατριαρχικὴ· 4ον) ἡ ἀγρία· 5ον) ἡ πεπολιτισμένη, ἡ σύγχρονος· 6ον) ἡ συνεταιριστικὴ (garantiste), ἐξασφαλιστικὴ, ἀρχομένη ἤδη· καὶ ἡ ἐβδόμη, ἡ ἐπὶ τῆς εὐδαιμονίας, ἀφ' ἧς τὸ ἀνθρώπινον γένος θέλει μεταβῆ εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν. Μετὰ τὴν διὰ μακρῶν χρόνων καὶ ἀγῶνων παρέλευσιν τῆς τελευταίας περιόδου θέλει ἐπέλθῃ ἡ καταστροφὴ τῆς ἡμετέρας φυλῆς, ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἀκόμη τολμηρότερον ἀντελήφθη τὴν κοινωνίαν ὁ Fourier. Ἐπεζήτησε νέαν κοινωνικὴν τάξιν διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν δύο πρωτίστων αὐτῆς βάσεων, τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία μεταβάλλεται εἰς στρατῶνα, εἰς ἱπποφορβεῖον. Τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς, Φαλαγγεῖον, παράδοξον οἰκοδόμημα, κατοικία τριακοσίων ἢ τετρακοσίων οἰκογενειῶν εἶνε τὸ ἰδεῶδες τῆς θεωρίας ταύτης· κατ' οὐσίαν μία μόνον οἰκογένεια, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἐργασίαν, τὴν καλλιέργειαν, τὴν βιομηχανίαν, καὶ ἐκπροσωποῦσα τὰς τρεῖς ταύτας δυνάμεις, τὸ κεφάλαιον, τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν εὐφυΐαν. Ἐκ τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας τὸ τρίτον περιέρχεται ὡς μέρος εἰς τὸ κεφάλαιον, τὰ πέντε δωδέκατα εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ τὸ ἐν τέταρτον εἰς τὴν εὐφυΐαν. Ἐκ τοῦ τοιοῦτου διακανονισμοῦ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῶν προϊόντων ἀποκατασταθῆσεται ἐν τῷ κόσμῳ ἡ τάξις καὶ ἡ ἁρμονία, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐδαιμονία· ἀποτέλεσμα ἢ καταστολὴ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν· τὸ ἀντίθετον τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Ἐν τῇ νέᾳ τάξει τῶν πραγμάτων τὰ πάθη, τὸ μὲν ἐλεύθερα ἀφιέμενα, τὸ δὲ δαμαζόμενα, θέλουσιν ἐξωθῆ τὸ ἄτομον πρὸς ἐργασίαν καὶ ἀπολαύσεις, ἀμυθῆτους εὐχαριστήσεις, ἃς ὑπισχνεῖται ἐκάστη ἐν τῷ Φαλαγγεῖῳ ἡμέρα· αἴρεται δ' ἀνταγωνισμὸς κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἐκλείπει τὸ ἐλαττήριον τοῦ συμφέροντος, ἡ δὲ ἐργασία, χειραφετουμένη ἀπὸ πάσης ἐπιρροῆς τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἐνστίκτων, καθίσταται ἀνθρώπινος νόμος. Τὸ κατακόρυφον, ἡ ἀμοιδὴ ἐνὸς ἐκάστου τῶν κοινωνῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἰκανότητά του.

Διὰ τῆς νέας ὀργανώσεως τῆς οἰκογενείας μετασχηματίζονται εἰς προτερήματα τὰ πλεῖστα τῶν ἐλαττωμάτων. Ἀφετηρία ὁ ἐλεύθερος ἔργος. Ἐκάστη γυνὴ δικαιούται εἰς ἓνα σύζυγον, γεννήτορα δύο τέκνων, εἰς ἓνα γεννήτορα ἐνὸς τέκνου καὶ ἓνα ἐραστὴν προνομιούχον.

Τὸ σύστημα τοῦτο, παραλήρημα χασισοποτείου, ἔσχε τοὺς θιασώ-
τας αὐτοῦ καὶ τοὺς προσηλύτους. Κοινωνία, κεκορεσμένη ἐκ τῶν πα-
ρεκτροπῶν καὶ τῶν ἀτασθαλιῶν τοῦ καθεστώτος, βεβακχευμένη καὶ
ἀνισόρροπος, ἔτεινεν εὐήκοον οὖς, ἀμέριστον τὸν θαυμασμόν εἰς πᾶσαν
ἔκτροπον φαντασιοπληξίαν. Τὸ γελοῖον καθίστατο δι' αὐτὴν σοβαρὸν,
τὸ σοβαρὸν γελοῖον. Ἡ κοινωνικὴ χίμαιρα τοῦ Fourier ἦτο γέννημα
καὶ θρέμμα τῶν ἀλλοπροσάλλων ρεμβασμῶν κοινωνίας ἀλλόφρονος καὶ
παραπαιούσης.

Λογικωτέρα ταύτης καὶ θετικωτέρα ἡ ἱστορικὴ ἀντίληψις τοῦ
Λουδοβίκου Μπλάν, ὑποτυπώσαντος νέον πρόγραμμα λύσεως τοῦ κοι-
νωνικοῦ προβλήματος διὰ τῆς ὁργανώσεως τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἰδιο-
κτησίας ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Αὕτη καὶ μόνη, ὡς ἐκ τῆς συμφορῆς δυνά-
μεως, εἶνε ἱκανὴ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν καταστρεπτικὸν ἀνταγωνισμόν
τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας· καὶ τοῦτο διὰ τῆς ἀρσεως αὐτοῦ καὶ
τῆς ὁργανώσεως τῆς ἐργασίας, τῆς βιομηχανίας περιοριζομένης τῆς
δυνάμεως τοῦ κεφαλαίου.

Ὡς ἱστορικὸς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Συνταγματικῆς
Δεκαετίας 1830—1840, ὁ ἰδεολόγος τῆς ὁργανώσεως τῆς ἐργασίας
ἐμελέτησε καὶ ἀνέλυσε τὸ ἱστορικὸν πρόγραμμα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς
Ἐπαναστάσεως διὰ τοῦ φακοῦ τῆς ἐργατικῆς ἰδεολογίας. Ὁ ἀγὼν τῆς
ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου, τοῦ πτωχοῦ πρὸς τὸν πλούσιον· τοῦτο
κατ' ἐξοχὴν τὸ θέμα ἀπησχόλησεν αὐτὴν καὶ ὡς θεωρητικὸν ἰδεολό-
γον, καὶ ὡς πρακτικὸν πολιτικόν. Ὁ ἀγὼν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων ἀποτε-
λεῖτο ἀντικείμενον τῆς ἐπαναστατικῆς ἐποποιίας. Πᾶσα ἄλλη ἀρχή, ἰδέα,
διαπάλη μεταξὺ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου αἰῶνος παραγνωρίζεται
καὶ ἀποσιωπᾶται. Εἶνε τοιαύτη ἡ ἀποστολὴ τῆς ἱστορίας, ὁ ἀγὼν τῶν
τάξεων, τῶν κεκτημένων καὶ τῶν ἀκτημόνων; Εἰς ποῖα ἀποτελέσματα,
εἰς ὅσους καταστοφὰς ἐμελλε νὰ καταλήξῃ ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῶν
ἐπαναστατικῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ ἰδεολόγων, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τῶν
θαυμαστῶν καὶ τῶν ἱστοριογράφων; Τὸ συμφέρον μόνον τὸ οἰκονομικόν
τὸ ἐγωϊστικόν, ὑπῆρξεν ὁ κυριώτατος παράγων ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἀν-
θρωπίνων πραγμάτων; Ὁ λαός, ὁ θεός, ὁ proletarius, εὑρίσκειται
πάντοτε ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ δικαίῳ· ἀλλ' ὁ εὐπατρίδης, ὁ διανοού-
μενος, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπιστήμης, τῆς θρησκείας, τῆς εὐγενείας,
ὑπῆρξαν ξένοι, ἀδιάφοροι, ἐχθρικοὶ μᾶλλον παράγοντες ἐν τῇ ἱστορικῇ
σταδιοδρομίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους;

Ὁ Λουδοβίκος Μπλάν ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν θεωρητικὸς ἀντιπρό-

σωπος τῆς πολιτικῆς παμβασιλείας ἐν τῷ διακανονισμῷ τοῦ κοινωνικοῦ
προβλήματος. Τοῦναντίον ὁ Προυντών. Εἶνε ὁ ἀμελικτος καὶ ἀδιάλλα-
κτος θιασώτης τῆς ἀναρχίας. Ὁ θεός εἶνε τὸ κακόν, ἡ ἰδιοκτησία
κλοπὴ· ἰδιοκτησία καὶ κοινωνία πράγματα ἀσυμβίβαστα, ἀντιμαχόμενα
ἀλλήλοις. Ὁ ἄνθρωπος ἐξηναγκάσθη νὰ ζῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐνδιαφε-
ρόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, τῆς ἰσότητος τῆς ἀσφαλείας. Δυστὴν
θᾶτερον: Κοινωνία ἢ ἰδιοκτησία.

Ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῆς προσεγγίζει ἡμέρα τῇ ἡμέρα
πρὸς τὴν ἀναρχίαν. Καταστρεφομένης πάσης κυβερνήσεως, ἀνατρεπο-
μένων τῶν βωμῶν τοῦ θεοῦ, ἐπιτευχθήσεται τὸ ἰδεῶδες τῆς ἐλευθερίας.
Θεός, θρησκεία, ἠθικὴ· πάντα ταῦτα ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν φύσιν τοῦ
ἐλευθέρου ἀνθρώπου.

Ἡ τετάρτη δεκαετηρὶς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ὑπῆρξε σταθμὸς
λαὸν ἐνδιαφέρων διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς κοινωνιστικῆς ἰδέας καὶ τὴν
οἰκονομικὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν
Γερμανίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα καὶ ἀνά-
λυσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας καθίσταται θέμα καὶ ἀντικείμενον
τῶν σκεπτομένων δυνάμεων. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος,
τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, τίθεται ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς δημοσίας
συζητήσεως. Συναμιλλῶνται ἡ ποίησις, ἡ μυθιστοριογραφία, καθισταμένη
κοινωνικὴ, ἡ φιλοσοφία, ἡ ἱστορία, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονο-
μικὴ ἐπιστήμη. Τὸ πρόβλημα τῆς μελλόντος τοῦ ἀνθρώπου εὐημερίας.
τοιοῦτος ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔτι μᾶλλον
τῆς πολιτείας, δι' ἧς ἐπιζητεῖται ἡ λύσις αὐτοῦ καὶ ἡ διευθέτησις. Διὰ
τῆς πληρεστερίας ὑπὸ πασῶν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων ἐπιτεύξεως τῶν
ἀγαθῶν πραγματωθήσεται ἡ κοινωνικὴ ἁρμονία· καὶ ἀποτέλεσμα αὐτῆς
ἡ πρόοδος, ὁ πραγματικὸς Χρυσοῦς αἰὼν, ὃν ἐπηγγέλθη ἤδη ὁ Saint-
Simon ἐν ταῖς χιμαιρικαῖς αὐτοῦ ὄνειροπολίαις.

Ἄπας ὁ σκεπτόμενος κόσμος κατανοεῖ, ὅτι ὄριμος ἤδη κατέστη
ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία πρὸς ἀποδοχὴν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν δογμα-
τικῶν παλιγγενεσίας, ἣν ἐπηγγέλαντο οἱ προφῆται καὶ οἱ ἰδεολόγοι
τοῦ παρελθόντος καιροῦ, πρὸς πραγμάτων τῆς ὁποίας ἐκηρύχθησαν
τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Βάσις καὶ ἀφετηρία τῆς νέας
ταύτης περιόδου εἶνε ἡ θεωρία τῆς προόδου, τῆς τελειώσεως τοῦ ἀν-
θρωπίνου γένους. Ἡ κοινωνικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἱστορία,
ἤρξαντο χρησιμοποιοῦσαι πρὸς ἀνάλυσιν καὶ ἐρμηνείαν τῆς θεωρίας φι-

λοσοφικήν μέθοδον κρείττονα και επιστημονικωτέραν τῶν μέχρι τοῦδε ἐν χρήσει μεθόδων. Ἡ παρατήρησις, ἡ ἐμπειρία, ἡ ἀνάλυσις τῶν φαινομένων και τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, εἶνε ἡ μόνη συντελεστική δύναμις πρὸς κατανόησιν τοῦ παρελθόντος και τοῦ παρόντος. Χρησιμοποίησις τῶν μεθόδων τῆς Γεωμετρίας και τῆς Ἀλγέβρας, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, και ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως ταύτης ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, ἡ πρόβλεψις τοῦ προσεχοῦς ἢ τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη κατέκτησεν ἕδαφος. Ἐν προηγουμένοις καιροῖς ἡ ἱστορία, τούτεστιν ἡ ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου ἐνέργεια και ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρώπου, θεωρεῖτο ὡς ἀποτέλεσμα παρεμβάσεως ὑπερτέρας, ὑπερφυσικῆς Δυνάμεως, τοῦ Θεοῦ, τῆς Προνοίας, μεριμνώσης και ἐνδιαφερομένης περὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Νομίζω, ὅτι ἀναγινώσκω τὸν ἀγαθὸν Ὅμηρον διηγούμενον τὰ κατὰ τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως και τὴν ἐξ αὐτῆς μῆνιν τοῦ πατρὸς τῶν ἀνθρώπων και τῶν Θεῶν, τοῦ Διὸς, παρεμβαίνοντος εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ὅπως ἐκδικήσῃ τὸν υἱὸν τῆς Θέτιδος και τοῦ Πηλέως.

«Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος»

ἀλλ' ὄγε μερμήριζε κατὰ φρένα, ὡς Ἀχιλλῆα
τιμήσῃ, ὀλέσῃ δὲ πολέας ἐπὶ νηυσὶν Ἀχαιῶν.
Ἡ δὲ δὲ οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνεται βουλῆ,
πέμψαι ἔπ' Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι οὐλον Ὀνειρον
καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα :
«Βάσῃ ἴθι, οὐλε Ὀνειρε, θεὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν,
ἐλθὼν ἐς πλισίην Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο,
πάντα μάλ' ἀτρεκέως ἀγορευέμεν, ὡς ἐπιτέλλω.
Θωρήξαι ἐκέλευε καρηκομόωντας Ἀχαιοὺς
πανευδίη· νῦν γὰρ κεν ἔλοι πόλιν εὐρυάγυιαν
Τρώων· οὐ γὰρ ἔτ' ἀμφὶς Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
ἄθάνατοι φράζονται· ἐπέγναμψεν γὰρ ἅπαντας
Ἥρη λισσομένη· Τρώεσσι δὲ κήδε' ἐφήπται».

Οἱ θεοὶ τῶν Ἰουδαίων και τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν λαῶν, αὐτὸς δὲ τῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶνε ξένοι πρὸς τὰ πράγματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ τε ἐν τῷ πολέμῳ και τὰ ἐν τῇ εἰρήνῃ. Ἐν πάσῃ αὐτῶν ἐξελιξεί ἐπιφαίνεται ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ. 1) Τοῦτο τυγχάνει ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ὑπο-

1) Ἰλιάδος Β'. 2—15.

διδασμὸς τῆς θείας ιδέας. Ἄλλ' ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ ἐκτιμήσῃ και νὰ κατανοήσῃ τὴν θεϊαν αὐτοῦ φύσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ· ὅτι αὐτὸς και μόνος, οὐχὶ δ' ἀνωτέρα τις βούλησις και δύναμις διευθύνει τὰ κατ' αὐτόν. Ἡ νέα αὕτη ἀντίληψις πρωτίστως ὀφείλεται εἰς τὴν μέθοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τοῦ Λεονάρδου Νταβίντσι, και ἔτι μᾶλλον τοῦ Νεύτωνος, τοῦ Καρτεσιῶν και τοῦ Σιγιέρ, προτείνοντος τὴν χρῆσιν τῶν μεθόδων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πρὸς ἔρευναν και ἀνάλυσιν τῶν κοινωνικῶν και ἱστορικῶν φαινομένων.

Ἡ πρόοδος, κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἱστορικὴν θεωρίαν, δὲν εἶνε ἀθάλατον δημιουργημὰ ὄρισμένης κατὰ χρόνον και κατὰ τόπον φυσικῆς και ὑπερφυσικῆς Δυνάμεως. Ἡ βελτίωσις, ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους συνεχίζεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὑφισταμένη τὴν ἐπίδρασιν φυσικῶν και ἠθικῶν αἰτίων, νόμων ἀμεταβλήτων, πρὸς οὓς δὲν δύναται ν' ἀνταγωνισθῇ ἡ βούλησις και ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Καὶ τὸ ἄτομον, και ἡ κοινωνία, ὡς μέλη ἀναπόσπαστα τοῦ αὐτοῦ συνόλου, ὑφίστανται κατὰ τὴν πάροδον τῶν γενεῶν ποικίλας μεταμορφώσεις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον και λυσιτελέστερον. Τὴν βελτίωσιν ταύτην, τὴν πρόοδον, συλλήβδην τὸν πολιτισμὸν και τὴν ἐξημέρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐπιδιώκει ἡ ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας, ἡ ἀνάλυσις και μελέτη τῶν προβλημάτων αὐτῆς και τῶν φαινομένων, οὐχὶ ἐκ τῶν προτέρων, ἐπὶ τῇ βάσει ὄρισμένου ἠθικοῦ, θρησκευτικοῦ, ἢ πολιτικοῦ προγράμματος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει φυσιολογικῶν νόμων ἀμετατρέπτων και ἀμεταβλήτων. Ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν ἐμελλε νὰ ἐπέλθῃ πραγματικὴ ἐπανάστασις ἐν τῇ ἱστορίᾳ και τῇ ἱστοριογραφίᾳ. Ἡ ψυχολογία συναντήθη πρὸς τὴν φυσιολογίαν· ἀνεγνωρίσθη τὸ ἀλληλένδετον αὐτῶν, ὡς ἀνεγνωρίσθη τοῦτο ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τῆς φύσεως και τῆς ἱστορίας.

Δὲν ὑπάρχει οὐρανός, δὲν ὑπάρχει Ἄδης, ἐπιφωνεῖ ἐν προφητικῇ ἐνοράσει και ἐκστάσει εἰς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς θεωρίας ταύτης, ὁ Πέτρος Λερού. Ἡ ἀνθρωπότης εἶνε ἀθάνατον δένδρον, οὐ οἱ κλάδοι μαραινόνται και καταπίπτουσιν ἀλληλοδιαδόχως, ἀλλὰ τρέφουσι τὰς ρίζας και διατηροῦσι τὴν νεότητα αὐτοῦ, οὐδέποτε μαραιομένην και καταστρεφόμενην. Εἶν' ἀληθὲς τοῦτο, ἐπιβεβαιούμενον ὑπὸ τῶν δεδομένων τῆς βιολογίας και τῆς χημείας. Ὁ θάνατος και ἡ ζωὴ εἶνε σχετικὰ και ἀλληλένδετα. Ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς φύσεως ὁ θάνατος εἶνε ζωὴ, και ζωὴ ὁ θάνατος. Τοιοῦτό τι συμβαίνει ἐν τῇ ἱστορικῇ ζωῇ τῶν ἀτόμων και

των ομάδων· ή σήψις εἶνε τὸ ἐργαστήριον τῆς ζωῆς, ή καταστροφὴ ἀπαρχή και ἀφετηρία νέας δημιουργίας.

Πάντα ταῦτα τὰ διδάγματα ἐκ τῆς μελέτης των δεδομένων των φυσικῶν και ἱστορικῶν ἐπιστημῶν ἐπεκύρωσαν τὴν ὑπόστασιν και τὴν λειτουργίαν τῆς θεωρίας τῆς προόδου. Κατὰ τοὺς θιασώτας τῆς θεωρίας, ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐλευθερίας, τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ὡς ὄντος αὐτονόμου και αὐτοδιανοουμένου, σὺν τῇ παρελεύσει των αἰῶνων διασπᾶ τὰ δεσμὰ τῆς διαιρέσεως, τῆς ἀνισότητος και τῆς ἀδικίας, σταδιοδρομῶν και κατευθυνόμενος πρὸς τὴν ἐνότητα, τουτέστι τὴν ἰσότητα και τὴν δικαιοσύνην. Διεξάγεται ἀγὼν χειραφετήσεως, ἀπελευθερώσεως. Τοῦ ἀγῶνος τούτου τρεῖς εἶνε αἱ κύριαι φάσεις. Κατὰ τὴν πρώτην, ὁ ἄνθρωπος ἐπιδιώκει τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς οἰκογενείας και τῆς πατριᾶς ἐν τῷ ἀνατολικῷ κόσμῳ· κατὰ τὴν δευτέραν ρέπει ν' ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ὑποτελείας· τοῦτο ἐν Ἑλλάδι και ἐν Ρώμῃ· και ἐν τῇ τρίτῃ φάσει προσπαθεῖ ν' ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῆς ἰδιοκτησίας και των συμφυῶν αὐτῇ προνομίων των μεσαιωνικῶν αἰῶνων. Ἡ ἀνθρωπότης διέρχεται τὴν τρίτην ταύτην περίοδον, ἐπιδιώκουσα τὴν ἀναδιουργάνωσιν, ἀν μὴ τὴν κατάλυσιν, των κυριωτάτων και θεμελιωδῶν αὐτῆς θεσμῶν, τῆς οἰκογενείας, τῆς ἰδιοκτησίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰσότητος και τῆς ἐλευθερίας. Ὅτι ἀποτελεῖ προνόμιον, τάξις, ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ, δεόν νὰ καταλυθῇ ὡς ἀντιβαίνον πρὸς τὸ ἀγαθὸν και τὸ δίκαιον, πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Ἡ ἰσότης, ή ἀναγνωρισθεῖσα και κυρωθεῖσα διὰ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, δεόν νὰ καταστῇ ή βᾶσις και ή ἀφετηρία τῆς νέας κοινωνίας, ἐγκαινίζουσα νέαν περίοδον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κρείττονα ὑπὸ πᾶσαν ἔσπερον και ὑπερτέραν των προγεγενημένων.

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῆς ἱστορίας ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δι' ὄλων των φιλοσοφικῶν, ἠθικῶν, κοινωνικῶν και πολιτικῶν συστημάτων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κρατοῦν δόγμα, τὸ τοῦ δογματισμοῦ και τῆς ἐκλεκτικῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ πολιτικῇ τάξει. Πρωθιεράρχαι ὁ Βίκτωρ Κουζὲν και ὁ Γουλιέλμος Γκυζῶ. Πρόγραμμα· κατ' ἐπίφασιν ή συνδιαλλαγὴ των ἀντιθέσεων, τῆς μοναρχίας και τῆς δημοκρατίας διὰ τῆς συνταγματικῆς πολιτείας· ἐν τῇ οἰκονομικῇ τάξει ή σύμπραξις κεφαλαίου και ἐργασίας, τοῦ δευτέρου τούτου παράγοντος ὑποτασσόμενου εἰς τὸν πρῶτον. *Enrichissez-vous*. Τοιαύτη εἶνε ή συνταγή τοῦ Γκυζῶ πρὸς τοὺς φίλους αὐτοῦ και τοὺς ὁμόφρονας. Ἀνάπτυξις τοῦ κεφαλαίου, αὐξήσις τοῦ ἰδιωτικοῦ και τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου. Ἀλλὰ

ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνταγῆς ταύτης; Μετῶν ὀσημέραι διάστασις μεταξὺ ἀμφοτέρων των οἰκονομικῶν παραγόντων, των κεφαλαιούχων και των ἐργατῶν, των πλουσίων και των πενήτων· μίση ἀδιάλλακτα. Ἡ κοινωνιστικὴ ἰδεολογία, ἐπιδιώκουσα τὸν θόρυβον, τὴν διαφήμισιν, ἐκμεταλλευσμένη τὴν κοινωνικὴν δυσφορίαν, μονονουχὶ τὴν ἀνισορροπίαν των λαϊκῶν ομάδων, προβαίνει εἰς τὰ ἔσχατα. Προσέρχεται εἰς ἐξυπηρέτησιν τοῦ προγράμματος αὐτῆς ή κοινωνικὴ ἐπιστήμη, ή ἱστορία. Τὸ πλεῖστον των διανοουμένων κατὰ τὴν θυελλώδη ἐκείνην περίοδον τῆς ἱουλιανῆς Μοναρχίας ἐμπνέεται ἐκ των ἰδεῶν τῆς κοινωνιστικῆς μεταρρυθμίσεως, τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς ἐλευθερίας πρὸς τὴν ἰσότητα, τῆς πρώτης ὑποτασσόμενης εἰς τὴν δευτέραν. Ἀναλύεται ἀπὸ πάσης ἀπόψεως κοινωνικῆς, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς, ή ἔννοια και ὁ προορισμὸς τῆς ἐλευθερίας. Αὕτη ἐγκαινίζει τὴν διαμάχην, τὸν ἀνταγωνισμόν· ὁ ἰσχυρὸς ἐπικρατεῖ τοῦ ἀσθενεστέρου· ὁ πλοῦτος, τὸ κεφάλαιον, ἐπικρατεῖ και δεσπόζει τῆς ἐργασίας. Ἐξώλεια. Τοιαύτη εἶνε ή κοινωνικὴ και οἰκονομικὴ παράστασις τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ἐκείνης κοινωνίας. *Enrichissez-vous...*

Πρὸ τῆς ἐκτρέπου ταύτης καταστάσεως ἐξεγείρεται ή κοινωνιστικὴ ἰδεολογία. Λαμβάνει τὴν ἄμυναν των καταδυναστευομένων· πρωτίστως ἀντλεῖ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῆς ἐκ των χρονικῶν τῆς ἱστορίας, αὐθαίρετως ἀναλυομένων και ἐρμηνευομένων.

Ἡ μοναρχία, ή εὐγένεια, ὁ κληρὸς εἶχον ἤδη ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως κηρυχθῆ εἰς κατάστασιν χρεωκοπίας· οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν φόβος. Τοιαύτη καθίστατο ὀσημέραι ή ἱστορικὴ ἀντίληψις των λαῶν και των διανοουμένων ομάδων. Ἀλλ' ἐπὶ των ναυαγίων και των ἐρειπίων τῆς τριπλῆς ταύτης δυνάμεως κατενοεῖτο, ἀπὸ των πρώτων ἔτι ἡμερῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ὅτι ἐνεφανίζετο νέος κοινωνικὸς και πολιτικὸς ἐχθρὸς. Ἦτο οὗτος τὸ κεφάλαιον, ή παλαιὰ τρίτη τάξις, πρώτη ἤδη ἐν τῇ πραγματικότητι καθισταμένη. Ἡ κοινωνικὴ κατάσταση των λαϊκῶν ομάδων, κατὰ τὴν νέαν θεωρίαν, ἐπεδεινοῦτο μᾶλλον ή ἐβελτιοῦτο ἐκ τῆς νέας παμβασιλείας τοῦ κεφαλαίου. Πολλαπλασιαζομένου τούτου, συγκεντρουμένου εἰς χεῖρας ὀλίγων, κατ' ἀνάγκην ἀνοίγεται νέον χάσμα, βαθύτερον τοῦ παλαιοῦ, μεταξὺ κεκτημένων και ἀκτημόνων, πλοῦτου και πενίας. Ἀποτέλεσμα, καταγγελθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ή κοινωνικὴ δυσφορία, διάστασις, συγκρούσεις, ἐπαναστάσεις. Πρὸ τῆς

εμφανεάς τις ζοφεράς ταύτης εικόνας, ή κοινωνιστική ιδέα αναλαμβάνει τόν αγώνα κατά τοῦ κεφαλαίου.

Κατά τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, ἐν τῇ λυμαινομένη τῇ εὐρωπαϊκῇ ἡπειρῶν ἐπαναστατικῇ καταιγίδι, ὁ Μάλθος, μελετῶν τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης εἰμαρμένης, ἀντελαμβάνεται νέου κοινωνικοῦ προβλήματος ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀπειλητικοῦ ὁσημέραι καὶ ἐπικινδύνου καθισταμένου, τῆς ὑπεράγων αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ δυσαναλογίαν πρὸς τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως. Ἡ μὲν αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ διεξήγετο κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον, τοῦναντίον δὲ ἡ τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως κατ' ἀριθμητικὴν δεινὸν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ φαινομένου. Τί ποιητέον πρὸς ἄρσιν τοῦ κακοῦ; Ὁ Βρεττανὸς κοινωνιολόγος ὑπεδείκνυε ποικίλα θεραπευτικὰ φάρμακα· πρὸς τοὺς ἄλλοις τὴν ἀγαμίαν, τὸν περιορισμὸν τῶν γεννήσεων. Ἐλαχίστην εὐρεν ἀποδοχὴν τὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῶν διανοουμένων κατεξανέστη· ἀπεκήρυξε τὸν ἐρευνητὴν ὡς εἰσάγοντα καινὰ δαιμόνια ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὡς διδάσκοντα τὴν παραβίασιν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν νόμων, τῆς οἰκογενείας. Προϊόντος τοῦ χρόνου τὸ οικονομικὸν πρόβλημα τῶν λαῶν καθίστατο ἔτι μᾶλλον ἀντικείμενον τῆς δημοσίας προσοχῆς καὶ ἐρεῦνης· μετεφέρετο ἀπὸ τοῦ ἐρημικοῦ σπουδαστηρίου τοῦ ἰδεολόγου καὶ τοῦ ἐρευνητοῦ εἰς τὰ εὐρύτερα κοινωνικὰ ἐντευκτῆρια, καθιστάμενον ἀντικείμενον τῆς πολιτικῆς, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς δημαγωγίας.

Ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία, οἷα ἐμορφώθη ἐν Εὐρώπῃ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μηχανῶν ἐν τῇ παραγωγικῇ ἐργασίᾳ· εἶχε παρατηρήσῃ ἤδη ἀπὸ τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ὁ Σισμόνης, ἔμελλε ν' ἀποτελέσῃ νέαν κοινωνικὴν καὶ οικονομικὴν τάξιν, τιμαριωτικὸν καθεστῶς, χεῖρον καὶ μᾶλλον ἐπικίνδυνον, τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καταλυθέντος τῆς τιμαριωτικῆς εὐγενείας. Τοῦτο κατενόηθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν μηχανικῶν ὀργάνων. Διὰ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ ἐργάτης ἐστρεφέτο πάσης προσωπικῆς αὐτοβουλίας, καθίστατο δὲ οἶον ἐξάρτημα τῆς μηχανῆς, μόνον οὐχὶ ἀνθρώπινον ὑποζύγιον. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀμοιβῇ τῆς καταβαλλομένης παραγωγικῆς ἐργασίας συνέδαινε τι ἔτι μᾶλλον ἔκτροπον καὶ ὀδυνηρόν. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν μηχανῶν ἐν τοῖς ἐργαστασίοις ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην ἔκτροπισμὸς ἐργατῶν, περιορισμὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας· ἀλλ' ἐν ἡ περιπτώσει συμβῆ τὸ τοιοῦτο, ὁ ἐργάτης, ἡ τῶς χειρωνακτικῆς αὐτῆς μηχανῆς, στερούμενος ἐργασίας καὶ τῆς προ-

σηκούσης πρὸς συντήρησιν ἀμοιβῆς, περιέρχεται εἰς δεινοτάτην οικονομικὴν κατάστασιν, χεῖρονα τῆς προηγουμένης ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς τιμαριωτικῆς κοινωνίας. Πόρισμα. Ἡ μηχανὴ καὶ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς φονεῦει καὶ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς τὸν ἐργάτην, τὸν ἀνθρώπον. Καὶ κατ' ἀκολουθίαν, ἡ νέα τάξις τῶν πραγμάτων, ἡ ἐπὶ τῆς μηχανικῆς λειτουργίας καὶ ὀργανώσεως ἐρειδομένη, συντελεῖ μὲν καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ πλοῦτου, εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ κεφαλαίου, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐργατικῶν ομάδων συντελεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς πενίας καὶ τῶν ἐπακολούθων αὐτῇ, τῆς ἠθικῆς, τῆς πνευματικῆς, τῆς κοινωνικῆς καταπτώσεως. Τὸ κεφάλαιον καθίσταται ἔκδον ἄκον τὸ μέγιστον τῶν κοινωνικῶν κακῶν, ὁ ἐπιδουλότατος τῶν τυράννων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐργασίας.

Εἰς τοιαῦτα κατέληγε συμπεράσματα ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἡ κοινωνικὴ ἰδεολογία ἐν τῇ ἀναζητήσῃ τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρωπίνης προόδου καὶ εὐημερίας.

Ἀπὸ τῆς Γαλλίας ἡ ἐπαναστατικὴ αὐτῆ ροπὴ μετεδίδετο καὶ εἰς τὴν ἐκείθεν τοῦ Ρήνου πατρίδα τῆς μεταφυσικῆς καὶ τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας. Ἦδη ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Ἐμμανουὴλ Κάντιος διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων συγγραμμάτων ἠρεῦνησε καὶ ἐμελέτησε τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἱστορίας. Ἡ Κριτικὴ τοῦ Καθαροῦ Λόγου, ἡ ἠθικὴ μεταφυσικὴ, τὰ ἰδεώδη τῆς αἰωνίας Εἰσότητος, ρηξικέλευθοι περὶ τῆς ἱστορίας ἀπόψεις, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ πρὸς τὸ Καθῆκον προσευχὴ τοῦ φιλοσοφικοῦ αἰρεσιάρχου, καθίστανται οἱ φωτεινοὶ ἀστέρες τῆς γερμανικῆς σκέψεως. Ἡ συντριβὴ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἰένης τοῦ μεσαιωνικοῦ κατασκευάσματος τοῦ ἀγίου ρωμαϊκοῦ κράτους τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ὑποδούλωσις τῆς Πρωσίας, τῆς λοιπῆς Γερμανίας μεταδληθείσης εἰς δορυφόρον τοῦ ξένου κατακτητοῦ, ἀντὶ ἀποθαρρύνσεως, ἐπήνεγκον τὴν ἀνάστασιν τῆς ἐθνικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς συνειδήσεως τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Πρώτιστος τῶν μυσταγωγῶν τῆς νέας ιδέας ἦτο ὁ Ἐμμανουὴλ Φίχτης, εἰσηγητῆς καινῶν δαιμονίων καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Σπάρτης, μηδὲ τῶν Ἐφόρων αὐτῆς παραλειπομένων. Εἶπε ὁ Saint-Just τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνίας, ἀμφοτέρων ἀπορρυσῶν ἀπὸ τοῦ λογικοῦ κριτηρίου. Ἐλευθερία, αὐτονομία, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἰδιοκτησία, ρυθμίζονται καὶ κανονίζονται ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῆς Πολιτείας. Τῆς ἰδιοκτησίας ἀπαραίτητος ὄρος ἡ ἐργασία, ἐκάστου δικαιομένου ν' ἀποζῇ ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὴν κηδεμονίαν τῆς ὑπερτάτης ταύτης.